నా పల్లె నాకు కేన్వాసు.

నా ప్రజలే నాకు వస్తువు.

వాళ్ళ జీవనమే ప్రేరణ.

ఈ ప్రకృతే నాకు గురువు.

నా సమాజాన్ని, సంస్కృతిని, దేశాన్ని, ధర్మాన్ని విశ్వయవనిక మీద ఆవిష్కరించడమే నా లక్ష్యం....”

6 కాపు రాజయ్య

© SCERT not to be republished

1945వ సంవత్సరం.

నిజాం రాష్ట్ర రాజధాని హైదరాబాద్ నగరం.

చిత్రలేఖనం పోటీ నిర్వహిస్తున్నారు.

వర్ధమాన చిత్రకారులు తమ శక్తియుక్తులన్నీ ఏకాగ్రత అనే కుంచెకు అనుసంధానించి గంటలను నిముషాల్లోకి, నిముషాలను క్షణాల్లోకి కరిగించేస్తూ, కేన్వాసుమీద సజీవ దృశ్యాలను ఆవిష్కరిస్తున్నారు. క్షణాలు నిముషాలుగా మారుతున్నట్లే రేఖల మధ్య వర్ణాలు పరచుకొని, ఆకృతులు రూపుదాలుస్తూ, క్రమేణా జీవచైతన్యం ఊపిరిపోసుకుంటున్న ఆ బొమ్మలను చూసి చిత్రరచయితల ముఖాలు విప్పారుతున్నాయి. క్షణాలు దగ్గరపడుతున్న కొద్దీ చిత్రాలను మరింత అద్భుతంగా మలచాలన్న తపన ఆ కళాకారుల్లో ఉద్ధృతమవుతున్నది.

అనుభవజ్ఞులైన జాతీయ, అంతర్జాతీయఖ్యాతి గడించిన చిత్రలేఖకులు యువకళాకారుల తపనకు ముగ్ధులైపోతూ, వాళ్ళకు తెలియకుండానే బొమ్మల గుణదోషాలను అంచనావేస్తున్నారు. పిల్లల పనితనాన్ని పరిశీలిస్తున్నారు. వేళ్ళమధ్య నాట్యమాడుతూ చిత్రవిచిత్ర ఆకారాలను, వర్ణాలను సృజిస్తున్న కుంచెల విన్యాసాలను వీక్షిస్తున్నారు. మొత్తంమీద పోటీ పూర్తయింది.

అభ్యర్థులందరినీ హాల్లో నుంచి బయటికి పంపించారు.

తల్లిదండ్రుల్తో, బంధువుల్తో, పెద్దవాళ్ళతో వచ్చిన ఆ వర్ధమాన కళాకారులు వాళ్ళతో తమ అనుభవాలు, అనుభూతుల్ని పంచుతూ, వాళ్ళు తెచ్చిన పదార్థాలు తింటున్నారు. వాళ్ళందరికీ దూరంగా కాగితం పూలచెట్టుకింద సేదతీరుతున్నాడు సుమారు ఇరవయ్యేళ్ళ ఈడున్న ఓ యువచిత్రకారుడు.

చిత్రం పూర్తిచేసినా, తాననుకున్న వర్ణాలన్నీ సరిగ్గా ప్రతిఫలింపజేశానా? భావాలన్నీ ప్రతిబింబింపజేశానా? ఛాయాక్రమం సరిగ్గా తీర్చిదిద్దానా? తన చిత్రానికి సరైన గుర్తింపు లభిస్తుందా?... అనుకుంటూ బట్టలో కట్టుకొనివచ్చిన రొట్టెను సైతం తినడం మరచిపోయి ఆలోచనల్లో మునిగిపోయాడతడు.

అతని ఆలోచనలకు అంతం పలుకుతున్నట్లు ఫలితాలు ప్రకటించనున్నారన్న సమాచారం అందింది.

-బిక్కుబిక్కుమంటూ ఆ గుంపులో ఓ మూలన నిలబడ్డాడు. తను బొమ్మగీసేటప్పుడే కొంతమంది పెద్దవాళ్ళు - "వావ్ క్యా ఖూబ్ హై" "ఎక్సలెంట్" "సూపర్బ్" అనే మాటలతో వ్యాఖ్యానించడం అన్యాపదేశంగా విన్నాడు. కాని, చూపరులను ఆకట్టుకోడం వేరు. న్యాయనిర్ణేతల మనసులు గెలుచుకోడం వేరు.... ఏదో అనుమానం... మరేదో అసంతృప్తి... ఇంకేదో ఆందోళన!

వేదికమీద ముందు రెండు ప్రోత్సాహక బహుమతులు ప్రకటించేశారు. ఆ రెండింటిలోనూ అతను లేడు. ద్వితీయ బహుమతి చెప్పారు. అదీ అతనికి దక్కలేదు. 'తనకు ప్రథమ బహుమతి రా'దని ముందే నిర్ధారణ చేసుకున్నాడతను. ఎందుకంటే అక్కడ పాల్గొన్నవాళ్ళ నేపథ్యం, పటాటోపం అలా ఉన్నాయి. ఇతడు ఆలోచనల్లో కొట్టుమిట్టాడుతూండగానే ప్రథమ బహుమతి ప్రకటన వెలువడింది మైక్‌లో.

రాజయ్య కుంచెనుంచి జాలువారిన చిత్రం

ఒక్క క్షణం ఆ యువచిత్రకారుని గుండె ఆగిపోయినంత పనైంది.... మరుక్షణం వేగంగా కొట్టుకోసాగింది! తను విన్నది నిజమో కాదో అన్నట్లు దిక్కులు చూశాడు. మరోమారు ప్రకటన వెలువడింది– ప్రథమ బహుమతి 'ప్రకటన' అనే చిత్రానికి. చిత్రకారుడు సెంట్రల్ స్కూల్ ఆఫ్ ఆర్ట్ హైదరాబాద్ విద్యార్థి– కె.రాజయ్య!

చప్పట్లతో, కేరింతలతో, అభినందనలతో ఆ ప్రాంగణమంతా మారుమోగిపోయింది. ఆ కె.రాజయ్య పూర్తిపేరు కాపు రాజయ్య.

ఇరవయ్యేళ్ళ రాజయ్య కళ్ళనిండా ఆనందంతో, బహుమతిని గుండెలకు హత్తుకొని, గాల్లో తేలిపోతున్నట్టు హాల్లోనుంచి బయటికొచ్చాడు. అతణ్ణే అనుసరిస్తూ ఎవరో ఒక పెద్దాయన గబగబా వచ్చి ముందు నిలబడ్డాడు. అతను హిందీలో అడుగుతూంటే, రాజయ్య అనర్గళంగా ఉర్దూలో జవాబులిస్తున్నాడు. వాళ్ళ సంభాషణ ఇలా సాగింది–

"మొదటి బహుమతి గెలుచుకున్నది నీవే కదూ! నీ పేరు...."

"రాజయ్య. కాపు రాజయ్య!"

"నీ చిత్రం చాలా అద్భుతంగా ఉంది. నీలో గొప్ప కళాకారుడున్నాడు."

"కృతజ్ఞతలు!"

"నువ్వు నాతో వస్తావా? నిన్ను అంతర్జాతీయ స్థాయికి ఎదగదీస్తాను."

"......"

"ఊరికెనే కాదులే. నెలకు పదిహేను వందల దాకా ఆదాయం కూడా ఉంటుంది. (అప్పట్లో అది చాలా పెద్ద మొత్తం) డబ్బు.... పరపతి.... విదేశీ ప్రయాణాలు... ఇంకా నువ్వు ఏది కావాలంటే అది!"

ఆలోచనలో పడ్డాడు రాజయ్య. ఒక నిముషం తర్వాత మెల్లగా అడిగాడు.

"అక్కడ పద్మశాలీలు బట్టలు నేస్తారా?"

"ఉహూఁ...."

"నక్కాశీ చిత్రాలు గీస్తారా...."

"లేదు"

"కమ్మరి బ్రహ్మయ్య కొడవళ్ళు, గొడ్డళ్ళూ చేస్తాడా?"

"చేయడు."

"కనకయ్య ఎడ్లబండి, బాలయ్య గొఱ్ఱెలమంద, ఎల్లవ్వ బోనం, బతుకమ్మ ఆట, కోడిపుంజుల కొట్లాట ఉంటాయా?"

"నీవనుకునేవి ఏవీ ఉండవు. ఇంతకంటే అందమైనవి. అద్భుతమైనవి, ఖరీదైనవి.... ఇంకా చాలా చాలా ఉంటాయి. అందమైన అమ్మాయిలు మోడల్స్‌గా ఉంటారు. గంటల తరబడి వాళ్ళను చూస్తూ బొమ్మలు గీయొచ్చు. ఆధునిక ప్రతీకాత్మ చిత్రాలు అద్భుతంగా అధ్యయనంచేసే లైబ్రరీలుంటాయి..."

©SCERT not to be republished

"క్షమించండి! నా కవేవీ ఆనందాన్ని కలిగించవు. ఆడదంటే మీరూహించేటట్లుండ దిక్కడ. అమ్మతనానికి, శక్తికి , శ్రమజీవనానికి, ఆదరణకు, ఆత్మీయతకు, ప్రేమకూ ఆమె ప్రతీక. ఇక ప్రతీకాత్మక చిత్రాలు బయట చూస్తే తెలిసేవి కావు. మనసులోతుల్లో లభిస్తాయి. నా పల్లె నాకు కేన్వాసు. నా ప్రజలే నాకు వస్తువు. వాళ్ళ జీవనమే ప్రేరణ. ఈ ప్రకృతే నాకు గురువు. నా సమాజాన్ని, సంస్కృతిని, దేశాన్ని, ధర్మాన్ని విశ్వయవనికమీద ఆవిష్కరించడమే నా లక్ష్యం...." అంటూ అక్కడినుండి కదిలాడు.

జీవితంపట్ల ఒక నిర్దిష్టమైన లక్ష్యం, తదనుగుణమైన ప్రయత్నం, తనదైన శైలి, నిరాడంబరమైన జీవితం, నిరంతర కృషీవలత... ఈ భావనలకు రూపం కల్పిస్తే, ఆ రూపమే కాపు రాజయ్య.

మెదక్ జిల్లా, సిద్ధిపేటలోని పారుపల్లి వీధిలో ఒక నిరుపేద కుటుంబంలో భూలక్ష్మి, రాఘవులు దంపతులకు 1925 ఏప్రిల్ 6న జన్మించాడు రాజయ్య.

చిత్రలేఖనంలో డిప్లొమా సాధించిన (1952) రాజయ్య– తెలంగాణ జీవితాన్ని ప్రతిబింబించే జానపదశైలిలో వేలాది చిత్రాలు గీశాడు. వందలాది శిష్యులను తయారుచేశాడు. తన చిరకాల స్వప్నం 'లలితకళాసమితి'ని సిద్ధిపేటలో నెలకొల్పి, చివరి క్షణందాకా దాని బాగోగులు చూశాడు. వడ్డెర మహిళ, ఎల్లమ్మ జోగి, గోపికా బోనాలు, బతుకమ్మ మొదలయిన చిత్రాలు ఆయనకు అంతర్జాతీయఖ్యాతి నార్జించిపెట్టాయి.

చిత్రలేఖనోపాధ్యాయుడుగా సిద్ధిపేటలోనే జీవనప్రస్థానాన్ని ముగించిన రాజయ్య కళాకారుడిగా దేశవిదేశాల్లో ఎన్నో కీర్తి శిఖరాల నధిరోహించారు.

1945లో తొలిసారిగా తన 'ప్రకటన' చిత్రానికి జాతీయబహుమతినందుకున్న రాజయ్యకు అదే సంవత్సరం 'బోనాలు' చిత్రం లండన్ నుండి వెలువడే పత్రికలో ముద్రితమై, అంతర్జాతీయ ఖ్యాతిని తెచ్చిపెట్టింది. 1966లో రాష్ట్ర ప్రభుత్వం 'రజతపత్రం'తో, 1975లో చిత్రకళాప్రపూర్ణగానూ గౌరవించింది. 1988లో భారత ప్రభుత్వం సీనియర్ ఫెలోషిప్‌తో గౌరవిస్తే AIFACS (అఖిలభారత లలితకళాసమితి) 'కళావిభూషణ' బిరుదునిచ్చి సన్మానించింది.

తన నెంతటి కీర్తి వరించినా, నిరాడంబర జీవనానికి సరైన చిరునామాలా నిలిచాడు ఈ చిత్రకారుడు. రాజయ్య చిత్రకారుడేగాక అక్షరచిత్రాలు సాక్షాత్కరింపజేసే కవి కూడా. ప్రపంచాన్ని రాగరంజితం చేసిన ఆయన హృదయం ద్వారం 2012 ఆగష్టు 20న శాశ్వతంగా మూసుకుపోయింది. ఆయన సాధించిన కీర్తిసంపదను, సాధన సామగ్రిని మనకు వొదిలేసి తిరిగిరాని లోకాలను చేరుకున్నాడు అద్భుత చిత్రకారుడు రాజయ్య.

ప్రశ్నలు

I. కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. స్త్రీల పట్ల రాజయ్య అభిప్రాయమేమి?
2. తనను అంతర్జాతీయ స్థాయికి ఎదిగేటట్లు చేస్తానన్న వ్యక్తికీ రాజయ్యకూ మధ్య జరిగిన సంభాషణ నుంచి మీరేం గ్రహించారు?
3. రాజయ్యకు లభించిన గుర్తింపును గురించి రాయండి.
4. కె. రాజయ్య మొదటి సారిగా బహుమతి గెలుచుకున్న సంఘటన గురించి రాయండి
5. రాజయ్య వ్యక్తిత్వాన్ని చిత్రించండి

© SCERT not to be republished